

การพัฒนากระบวนการสื่อข่าวเชิงสืบสวน

The Development of the Investigative News Reporting Process

เสกสรรค์ ประเสริฐ¹ และ ปรีชา พันธุ์เน่น²

Seksonna Prasert and Preecha Phannan

Article History

Received: October 08, 2021

Revised: December 25, 2021

Accepted: February 03, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขไปสู่การพัฒนากระบวนการสื่อข่าวเชิงสืบสวน เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญ 4 กลุ่มคือผู้แทนองค์กรข่าวที่สื่อข่าวเชิงสืบสวน ผู้ชำนาญการด้านการสื่อข่าวเชิงสืบสวน นักวิชาการด้านข่าวเชิงสืบสวน และผู้ปฏิบัติงานด้านการสื่อข่าวเชิงสืบสวน

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขไปสู่การพัฒนากระบวนการสื่อข่าวเชิงสืบสวนนั้นพบว่านักข่าวที่ขาดความรู้รอบด้าน ขาดความชำนาญในการหาข้อมูล ขาดการช่วยเหลือในด้านกฎหมายและความปลอดภัย รวมทั้งองค์กรข่าวไม่เปิดพื้นที่ในการนำเสนอข่าวให้นักข่าว ทำให้การสื่อข่าวเชิงสืบสวนไม่ประสบความสำเร็จ แนวทางแก้ไขคือองค์กรข่าวควรเป็นองค์กรที่ทำเพื่อประโยชน์สาธารณะ สุจริต เปิดเผย ควรจัดตั้งหน่วยงานช่วยเหลือเมื่อถูกคุกคาม นักข่าวจะต้องมีจริยธรรม และเคร่งครัดในจรรยาบรรณ พร้อมฝึกฝนความรู้ ทักษะด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ การประยุกต์ใช้กระบวนการรวบรวมข้อมูล (Crowd-sourcing) การหลอมรวมสื่อ (Convergence) การสร้างนักข่าวพลเมือง (Citizen Journalist) จากประชาชนผู้มีส่วนได้เสียในสังคม และการใช้วารสารศาสตร์เชิงข้อมูล (Database Journalism) ในงานข่าวเชิงสืบสวนสามารถช่วยจัดการฐานข้อมูล (Database Manager) ได้ครบถ้วนและยังช่วยให้ข้อมูลจากแหล่งข่าวถูกต้องชัดเจน กระบวนการสื่อสารในลักษณะนี้ของนักข่าวและผู้รับสารทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์มากขึ้นในกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการเสนอข่าวสืบสวน

คำสำคัญ: การพัฒนากระบวนการ, ข่าวเชิงสืบสวน, นักข่าวพลเมือง

¹ นักศึกษาปริญญาเอก, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก

Ph.D (Candidate), Faculty of Liberal Arts Krirk University, Email: seksonborsae@gmail.com *Corresponding author

² ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก

Dissertation Advisor, Faculty of Liberal Arts Krirk University

Abstract

This research aims to study problems, obstacles, and solutions to the process development of investigative news reporting. It is a qualitative research by in-depth interviews from four groups of experts: representatives of news organizations that investigative news media. Investigative news media specialist investigative news scholar and investigative news media practitioners. The study found that problems, obstacles and solutions to the development of the investigative news media process, it was found that the lack of knowledge of journalists lacks expertise in finding information lack of legal and safety assistance also, news organizations do not open up areas for presenting news to journalists. Making investigative news media not successful the solution is that news organizations should be organizations that act in the public interest, honestly, openly. Aid agencies should be formed when threatened. Journalists must be ethical and strict in the code of conduct. Ready to practice knowledge modern technology skills application of the crowd-sourcing, convergence, citizen journalist from the public, stakeholders in society. And the use of database journalism in investigative news work can help manage the database completely and also help make information from news sources accurate and clear. This kind of communication process by journalists and recipients has resulted in a dramatic change in the relationship between information exchange and investigative news presentation.

Keywords: process development, investigative news reporting, citizen journalist

ที่มาและความสำคัญ

ในวงการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ โจเซฟ พูลิตเซอร์ (Joseph Pulitzer) นักหนังสือพิมพ์ระดับปรมาจารย์ของชาวอเมริกัน ได้กล่าวถึงการทำงานของนักข่าวว่า “อย่าพอใจเพียงแต่ได้เสนอสิ่งที่มองเห็นเท่านั้น” ซึ่งความหมายดังกล่าวมาจากวิธีปฏิบัติการในการหาข่าวที่มีลักษณะค้นหา ขุดคุ้ยข้อมูลข้อเท็จจริงให้ลึกไปกว่าเหตุการณ์ที่เรามองเห็นในขณะนั้น (สมหมาย ปรจิณัตต์, 2537) จากคำกล่าวนี้นี้ทำให้เล็งเห็นว่านักข่าวจะต้องเป็นผู้ที่มีจินตนาการในเรื่องที่ตนเองสนใจเพื่อที่จะคาดการณ์ล่วงหน้าในการที่จะทำข่าวในเรื่องนั้น รวมทั้งมีความอยากรู้อยากเห็น มีความเอาใจใส่ต่อการทำงานข่าว มีการเตรียมการวางแผนงานล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ มีการประเมินสถานการณ์ ใช้ความรู้และอุตสาหะมุ่งมั่นที่จะทำเรื่องนั้นๆ ตลอดจนมีความสำนึกรับผิดชอบและจะต้องมีความสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักกาลเทศะ มีความคิดเป็นของตนเอง รู้จุดอ่อน จุดแข็ง มีความคิดที่ชัดเจน และมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีปณิธานอย่างแรงกล้ารวมทั้งจะ

ต้องมีความเข้มแข็งขององค์กรข่าวร่วมด้วยในความพร้อมที่จะเผชิญกับอำนาจคุกคามต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (นรินทร์ นำเจริญ, 2549) โดยสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นนี้เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของบทบาทหน้าที่การเป็นสื่อมวลชนที่สามารถสื่อข่าวเชิงสืบสวนให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในแต่ละสังคมรวมทั้งระบบเศรษฐกิจของสังคมแต่ละแห่งและระบบการเมืองในแต่ละประเทศ สื่อมวลชนจะมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันซึ่งระบบการเมืองเป็นพื้นฐานสำคัญในการสะท้อนถึงบทบาทหน้าที่ที่สื่อมวลชนในแต่ละประเทศ

ดังนั้นนโยบายของรัฐซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสะท้อนบทบาทการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน โดยนักข่าวหรือสื่อมวลชนคือบุคคลที่ปฏิบัติงานในวิชาชีพวารสารศาสตร์ (Journalism) เป็นผู้ที่ได้รับการคาดหวังจากสังคมให้ทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือเป็นการทำหน้าที่ค้นหาเส้นทางของข่าวหรือการได้มาซึ่งข่าว นำเสนอข่าว แสดงความคิดเห็น ตลอดจนการวิเคราะห์ผลของสถานการณ์ที่อาจจะกระทบต่อประโยชน์

ของประชาชน ประโยชน์ของสาธารณะ และด้วยปัจจัยที่กระแสสังคมหรือชุมชนในยุคปัจจุบันมีการใช้เทคโนโลยีที่เจริญขึ้นคือ การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Media) รวมถึงงานข่าวในสื่ออินเทอร์เน็ตที่ใช้เป็นเครื่องมือในกระบวนการสื่อข่าวซึ่งได้มีการแบ่งสื่อออกเป็นสองกลุ่มหลักคือสื่อประเภทสิ่งพิมพ์กับสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (มาลี บุญศิริพันธ์, 2556) ซึ่งสื่อทั้งสองกลุ่มนี้เป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการสื่อข่าวเชิงสืบสวนโดยผ่านเครื่องมือสื่อสารหรือสื่อมวลชน (Mass Media) ไปยังประชาชนหรือสาธารณชนทั่วไปอันเป็นบทบาทหน้าที่ ที่มีเรื่องสิทธิเสรีภาพ อิทธิพลและจริยธรรมโดยเป็นผลที่กระทบต่อสื่อมวลชนและต่อสังคมอีกด้วย

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากบทความหนังสือตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าการสื่อข่าวที่เชื่อถือได้ว่าเป็นการสื่อข่าวเชิงสืบสวนนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบสำคัญของความเป็นข่าวทั้งในด้านการประเมินคุณค่าข่าวและลักษณะข่าวที่ดีเช่น มีความลึก ความกว้าง ความซับซ้อน ความแรงและความต่อเนื่อง ซึ่งควรเป็นข่าวแบบสก็๊ป (Scoop) มีลักษณะเปิดโปงและมีบทสรุปยืนยันเป็นหลักฐานเอกสารเพื่อให้สังคมรับรู้ความจริงในเรื่องนั้นๆ ซึ่งถ้าเป็นการพิจารณาข่าวหากนำหลักการเรื่องการประเมินคุณค่าข่าวมาพิจารณาจะพบว่าข่าวเชิงสืบสวนจะมีคุณสมบัติเหล่านี้มากกว่าข่าวปกติทั่วไป (สมหมาย ปาริจฉัตต์, 2537) ดังนั้นการที่นักข่าวซึ่งได้รับการคาดหวังจากสังคมให้ทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพตรงไปตรงมาเป็นที่พึ่งของประชาชนรวมทั้งเป็นปากเสียงให้กับประชาชนและแสดงพลังของการเป็นสุนัขเฝ้าบ้าน (Watchdog) ทำหน้าที่ตรวจสอบความโปร่งใส (มาลี บุญศิริพันธ์, 2556) ติดตามสอดส่องปกป้องผลประโยชน์ของประเทศ ซึ่งจะต้องนำวิธีการสื่อข่าวเชิงสืบสวนมาใช้ในการสื่อข่าวโดยนักข่าวจะต้องมีวิธีการทำงานในการเชื่อมต่อข้อมูลข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ต่างๆ ให้เป็นภาพรวมที่ชัดเจน นักข่าวจะต้องมีความเป็นตัวของตัวเองในการสื่อข่าวที่สื่ออื่นมองข้ามไม่ให้ความสนใจไม่ว่าจะเป็นด้วยเหตุปัจจัยใดก็ตาม รวมทั้งการพูดคุยการสัมภาษณ์ซักถามและการหวานล่อมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกปิดบังซ่อนเร้นจากบุคคลที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ (Kaplan D., อ้างใน สมหมาย ปาริจฉัตต์, 2537) ซึ่งจะเป็นไปตามกระบวนการสื่อข่าวตามเกณฑ์คุณภาพของข่าว เช่น ข่าวจะต้องมีความถูกต้องครบถ้วน มีความสมดุลและความเป็นธรรม มีความกระชับชัดเจนและนำเสนอทันต่อเหตุการณ์ พร้อมทั้งมีความ

รับผิดชอบต่อสังคม และประการสำคัญคือข่าวที่นำเสนอจะต้องสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม (นรินทร์ นำเจริญ, 2549) โดยใช้หลักปฏิบัติทางจริยธรรมและเคร่งครัดในจรรยาบรรณข้อบังคับเพื่อให้ข่าวสืบสวนอยู่ในกรอบจริยธรรมมีคุณธรรมกำกับในการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญกว่ากฎหมายหรือกฎข้อบังคับใดๆ ในการทำหน้าที่นักข่าวสืบสวนยุคปัจจุบันที่มีการใช้สื่อดิจิทัลส่งผลรวดเร็วและรุนแรงในรูปแบบการสื่อสารแนวใหม่ซึ่งต้องใช้คุณธรรมกำกับว่าอะไรที่ควรทำเป็นความสำนึกที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่แสดงออกของนักข่าวสืบสวน (สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, 2561)

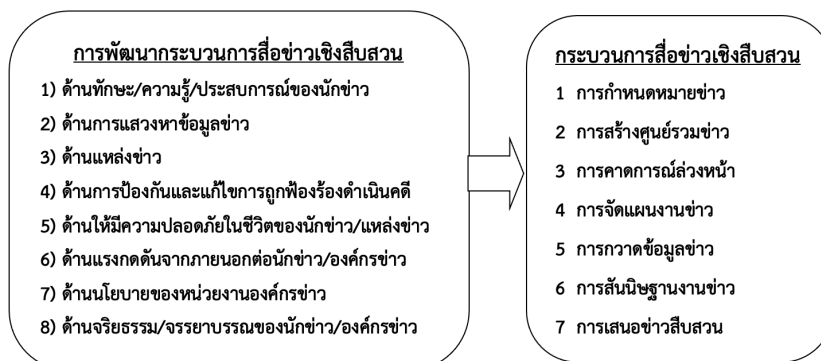
ผู้วิจัยได้ค้นคว้าปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนากระบวนการสื่อข่าวเชิงสืบสวน รวมทั้งจรรยาบรรณและจริยธรรมของนักข่าว นโยบายขององค์กรข่าวที่สื่อข่าวเชิงสืบสวน และที่สำคัญโดยเฉพาะคือ นโยบายของรัฐ กระแสสังคม อิทธิพลมืด แหล่งข่าว เทคโนโลยีปัจจุบัน ผู้สนับสนุน และหลักการฝึกฝนเพื่อเป็นผู้สื่อข่าวเชิงสืบสวน เช่น การฝึกหัดวิเคราะห์ปัญหาให้แม่นยำที่มีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ และจะต้องสำนึกเสมอว่าความสุจริต รอบคอบ ความอดทนเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของการเป็นผู้สื่อข่าวประเภทสืบสวน (มาลี บุญศิริพันธ์, 2555) ซึ่งเรื่องต่างๆ เหล่านี้สามารถนำมาเป็นข้อมูลสำหรับการศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนากระบวนการสื่อข่าวเชิงสืบสวนอีกส่วนหนึ่งด้วย โดยการค้นคว้าเบื้องต้นพบว่าการสื่อข่าวเชิงสืบสวนนั้นทำให้เกิดผลสำเร็จได้ยาก ส่วนเรื่องที่มีการนำมาเสนอข่าวในลักษณะข่าวเชิงสืบสวนนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องและกระทบกับผู้คนจำนวนมาก (ทัชชยันต์ วาหะรักษ์, 2554) ซึ่งในความเป็นจริงข่าวเชิงสืบสวนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในสังคมประชาธิปไตยที่ประชาชนมีสิทธิในการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐผ่านทางสื่อมวลชนที่ต้องมีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกในการพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของสังคม (Feldstein, M., 2006) ซึ่งในปัจจุบันการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนนั้นมีความจำเป็นต่อสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ต้องการความโปร่งใสชัดเจนในความจริงที่จะต้องปรากฏในลักษณะที่มีพยานหลักฐานเป็นที่ยอมรับต่อสังคม โดยเฉพาะประการสำคัญข่าวเชิงสืบสวนมีความสำคัญต่อประเทศชาติอย่างมากเป็นกลไกสำคัญในการตรวจสอบปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน

ได้อย่างดี ซึ่งข่าว เชิงสืบสวนไม่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนไทย (มนตรี จุยม่วงศรี, 2558) โดยพบข้อมูลว่าการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนทางด้านทีวีดิจิทัลมีสัดส่วนการนำเสนอค่อนข้างน้อย ในภาพรวมการนำเสนอยังไม่สามารถที่จะขุดค้นและนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงออกมาได้อย่างลึกซึ้ง และที่สำคัญยังพบว่าส่วนใหญ่การนำเสนอผลงานข่าวเชิงสืบสวนยังไม่ถึงขั้นคลี่คลายปมหรือขุดคุ้ยสืบค้นถึงต้นเหตุได้ (มูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา, 2558) ซึ่งในความเป็นจริงการสืบข่าวเชิงสืบสวนนั้นมีความประโยชน์ต่อประเทศชาติเป็นอย่างมากโดยเฉพาะประเด็นการหยุดยั้งเรื่องคอร์รัปชันด้วยการสืบข่าวเชิงสืบสวนนั้น ประเวศ วะสี ได้ให้ความเห็นไว้ว่า “การหยุดยั้งคอร์รัปชันที่ชะงัดที่สุดคือการทำหนังสือพิมพ์เชิงสืบสวน เพราะคอร์รัปชันไม่กลัวความเห็นแต่กลัวความรู้ สื่อมวลชนของเรายังขาดวัฒนธรรมและความสามารถในการรายงานแบบสืบสวน สืบสวนจึงขาดพลังในการหยุดยั้งคอร์รัปชัน การรายงานเพียงการสัมภาษณ์ว่าใครมีความเห็นหรือใครทำอะไรไม่มีพลังแห่งการใช้ความจริงเป็นเพียงความหือหาว” (สุชาติ จักรพิสุทธิ์, 2551)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจและต้องการค้นหาปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขไปสู่การพัฒนากระบวนการสืบข่าวเชิงสืบสวน เพื่อที่จะได้มีกระบวนการสืบข่าวเชิงสืบสวนที่เป็นรูปแบบให้องค์กรข่าวที่สืบข่าวเชิงสืบสวน และผู้ปฏิบัติงานด้านการสืบข่าวเชิงสืบสวนสามารถนำไปใช้สืบข่าวเชิงสืบสวนให้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งผู้ที่สนใจในข่าวเชิงสืบสวน สามารถใช้ศึกษาเพื่อเข้าสู่เส้นทางของการเป็นนักข่าวเชิงสืบสวน และใช้เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและด้านอื่นๆ อันเป็นการก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมและประเทศชาติต่อไป

ภาพที่ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขไปสู่การพัฒนากระบวนการสืบข่าวเชิงสืบสวน

นิยามศัพท์

กระบวนการสืบข่าวเชิงสืบสวน หมายถึง ขั้นตอนตั้งแต่การกำหนดหมายข่าว การสร้างศูนย์รวมข่าว การคาดการณ์ล่วงหน้า การจัดแผนงานข่าว การกวาดข้อมูลข่าว การสันนิษฐานงานข่าว และการเสนอข่าวสืบสวน

การพัฒนากระบวนการสืบข่าวเชิงสืบสวน หมายถึง ขั้นตอนและวิธีการทำงานโดยการนำปัญหาอุปสรรคในกระบวนการสืบข่าวเชิงสืบสวนที่ค้นพบให้ผู้เชี่ยวชาญด้านข่าวเชิงสืบสวนซึ่งประกอบไปด้วยองค์กรข่าวที่สืบข่าวเชิงสืบสวน ผู้ชำนาญการด้านการสืบข่าวเชิงสืบสวน นักวิชาการด้านข่าวเชิงสืบสวน และผู้ปฏิบัติงานด้านการสืบข่าวเชิงสืบสวนที่สัมผัสภาษาในงานวิจัยนี้ค้นหาวีธีการพร้อมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหาและการพัฒนาทางด้านทักษะความรู้ประสบการณ์ของนักข่าว ด้านการแสวงหาข้อมูลข่าว ด้านแหล่งข่าว ด้านการป้องกันและแก้ไขการถูกฟ้องร้องดำเนินคดี ด้านให้มีความปลอดภัยในชีวิตของนักข่าวแหล่งข่าว ด้านแรงกดดันจากภายนอกต่อนักข่าวองค์กรข่าว ด้านนโยบายของหน่วยงานองค์กรข่าว ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณของนักข่าวองค์กรข่าว ไปสู่การเป็นกระบวนการสืบข่าวเชิงสืบสวนรูปแบบใหม่ที่ค้นพบเพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงานด้านการสืบข่าวเชิงสืบสวน

จริยธรรมและจรรยาบรรณของนักข่าวสืบสวน หมายถึง แนวทางที่ใช้สำหรับเป็นกรอบที่เคร่งครัดในการควบคุมพฤติกรรม การปฏิบัติงานของผู้ที่ทำงานข่าวสืบสวน

วิธีการศึกษา

ศึกษาจากแหล่งข้อมูลเอกสาร (Documentary Data) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการทำวิจัยจำนวน 4 กลุ่มดังนี้ คือ กลุ่มที่ 1. เป็นผู้แทนองค์กรข่าวที่สื่อข่าวเชิงสืบสวน จำนวน 4 องค์กร โดยคัดเลือกจากองค์กรข่าวซึ่งสื่อข่าวเชิงสืบสวนที่เป็นสำนักข่าว เว็บไซต์ข่าว รายการโทรทัศน์ข่าว ซึ่งมีผลงานข่าวเชิงสืบสวนที่ได้รับรางวัลประเภทข่าวออนไลน์เชิงสืบสวนยอดเยี่ยม ข่าวทุจริตเชิงสืบสวน ข่าวสืบสวนเกี่ยวกับการเปิดโปง และรางวัลข่าวโทรทัศน์สืบสวนสอบสวนยอดเยี่ยม ซึ่งทั้ง 4 องค์กรข่าวนี้เป็นองค์กรข่าวที่ได้รับรางวัลระหว่างปี พ.ศ.2537 - 2559 กลุ่มที่ 2. เป็นผู้ชำนาญการด้านการสื่อข่าวเชิงสืบสวน จำนวน 4 คน โดยคัดเลือกจากผู้ปฏิบัติงานหรือเคยปฏิบัติงานด้านการสื่อข่าวเชิงสืบสวนที่มีประสบการณ์ในการสื่อข่าวเชิงสืบสวนมากกว่า 10 ปี กลุ่มที่ 3. เป็นนักวิชาการด้านข่าวเชิงสืบสวนหรือการข่าวชั้นสูง จำนวน 4 คน โดยคัดเลือกจากอาจารย์จากมหาวิทยาลัยที่สอนหรือเคยสอนทางด้านข่าวเชิงสืบสวนหรือการข่าวชั้นสูง ที่มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 10 ปี กลุ่มที่ 4. เป็นผู้ปฏิบัติงานด้านการสื่อข่าวเชิงสืบสวน จำนวน 4 คน โดยคัดเลือกจากผู้ที่เคยปฏิบัติงานด้านการสื่อข่าวเชิงสืบสวนจากองค์กรข่าวที่เป็นสำนักข่าว เว็บไซต์ข่าว รายการโทรทัศน์ข่าวและหนังสือพิมพ์ ที่มีประสบการณ์ด้านการสื่อข่าวเชิงสืบสวนมากกว่า 10 ปี ซึ่งมีผลงานได้รับรางวัลเกี่ยวกับข่าวเชิงสืบสวนตั้งแต่ปี พ.ศ.2537-2559

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนคือ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาค้นคว้าเอกสาร เช่น หนังสือ ตำรา และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อข่าวเชิงสืบสวน และเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้แทนองค์กรข่าวที่สื่อข่าวเชิงสืบสวนจำนวน 4 องค์กร ผู้ชำนาญการด้านการสื่อข่าวเชิงสืบสวนจำนวน 4 คน นักวิชาการด้านข่าวเชิงสืบสวนหรือการข่าวชั้นสูงจำนวน 4 คน และผู้ปฏิบัติงานด้านการสื่อข่าวเชิงสืบสวนจำนวน 4 คน รวมเป็น 16 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) พร้อมทั้งตรวจสอบข้อมูลก่อนการ

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) (สุภางค์ จันทวานิช, 2552) โดยเก็บข้อมูลจากแหล่งที่ต่างกันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน ใช้การสังเกตควบคู่กับการซักถามแล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังกล่าวไปวิเคราะห์ด้วยการจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Topology and Taxonomy) การวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) และการวิเคราะห์ส่วนประกอบ (Componential Analysis) แล้วเรียบเรียงรายงานผลการวิจัยในลำดับต่อไป

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขไปสู่การพัฒนากระบวนการสื่อข่าวเชิงสืบสวนด้านต่างๆ ดังนี้

1) ด้านทักษะ ความรู้และประสบการณ์ของนักข่าวพบว่า

นักข่าวจะต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลา มีความถูกต้อง ความยุติธรรม มีกระบวนการเก็บข้อมูล การสังสมข้อมูลไว้เป็นของส่วนตัว ในปัจจุบันสามารถค้นคว้าจากอินเทอร์เน็ต เทคโนโลยีทำให้การสืบค้นหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตทำได้สะดวกขึ้นสามารถเรียนรู้และฝึกปฏิบัติได้

องค์กรข่าวจะต้องจัดสร้างห้องสมุดข่าวขององค์กรข่าวเพื่อให้ นักข่าวมีความรู้โดยตรงพร้อมทั้งรอบรู้ในเรื่องต่างๆ ที่จะสามารถทำข่าวเชิงสืบสวน และจะต้องส่งเสริมให้นักข่าวเข้าอบรมเพิ่มทักษะและความรู้ทางด้านการใช้เทคโนโลยี ในเรื่องการถ่ายภาพ ความรู้ในด้านการทำข่าวเชิงลึก ด้านการใช้ภาษาอังกฤษ การใช้งานคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีสมัยใหม่รวมทั้งการหาข้อมูลทางระบบอินเทอร์เน็ตให้มีความชำนาญ ให้เรียนรู้ในด้านต่างๆ ที่นโยบายขององค์กรข่าวต้องการให้ทำข่าวในด้านนั้นๆ พร้อมทั้งส่งไปอบรมต่างประเทศซึ่งจะช่วยให้มีทักษะความสามารถมากยิ่งขึ้นด้วยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างนักข่าวสถาบันต่างๆ ในระดับชาติและระดับนานาชาติเกิดขึ้น ประการสำคัญการเรียนจากประสบการณ์และสอนนักข่าวให้ทำข่าวเชิงสืบสวนในขณะทำงานจึงเป็นการทำให้ได้ผลดีที่สุด

2) ด้านการแสวงหาข้อมูลข่าว พบว่า

นักข่าวต้องมีความรู้ในเชิงระบบ ความรู้ในเชิงโครงสร้าง นักข่าวจะต้องสังสมหรือเก็บข้อมูลภายในเรื่องนั้นๆ มีคลังข้อมูลเป็นของตนเอง นักข่าวจะต้องมีประสบการณ์ มีการ

ค้นหาข้อมูลในเชิงลึก โดยเฉพาะนักข่าวที่ขาดความรู้ ขาดทักษะ และประสบการณ์ในการทำงานด้านนี้ การเสาะหาข้อมูลเอกสาร บางส่วนที่มีอยู่กับหน่วยงานของรัฐ ซึ่งการหาข้อมูลข่าวสาร ปัจจุบันเปิดกว้างมากในการหาข้อมูลข่าวสารสามารถค้นคว้า จากวารสารศาสตร์เชิงข้อมูล (Database Journalism) ระบบ อินเทอร์เน็ต แอปพลิเคชันไลน์ (Line) เฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) โดยในส่วนของกระบวนการรวบรวมข้อมูล (Crowd-sourcing) สามารถใช้ได้ผลในยุคนี้ รวมทั้งเทคโนโลยี สมัยใหม่มีบทบาทอย่างยิ่งทำให้การค้นข้อมูลการนำข้อมูลมา เสริมเพิ่มเติมได้ เรื่องแหล่งข่าวเดิมนักข่าวใช้แหล่งข่าวบุคคล มากเกินไปทำให้เกิดปัญหาจึงจำเป็นต้องเอาแหล่งข่าวบุคคล เป็นต้นแหล่งแล้วตรวจสอบหลายๆ ครั้งขยายต่อยอดไปที่แหล่ง ข่าวที่เป็นแหล่งข่าวข้อมูล แหล่งข่าวเอกสารจะทำให้ได้ข้อมูล ชัดเจนขึ้น นอกจากนี้การทำข่าวในปัจจุบันนักข่าวอาจจะต้อง อาศัยโปรแกรมด้านการหลอมรวมสื่อ (Convergence) ที่ทำให้ ข้อมูลข่าวนั้นนำเสนอได้อย่างน่าสนใจ

องค์กรข่าวจะต้องทำงานในลักษณะที่มีการวางแผนที่ดี ทำศูนย์ข้อมูลหรือระบบฐานข้อมูลไว้อย่างเพียงพอและสะดวก ต่อการใช้ประโยชน์ เมื่อมีข้อมูลข่าวและรายชื่อแหล่งข่าวจะต้อง พัฒนาระบบฐานข้อมูลระบบเกี่ยวกับการสนับสนุนในเรื่องต่างๆ ซึ่งในยุคของดิจิทัล (Digital) การหาข้อมูลข่าวสารปัจจุบันเปิด กว้างโดยการใช้อินเทอร์เน็ต องค์กรพัฒนาฝ่ายสารสนเทศ (In-formation Technology) สามารถทำให้การหาข้อมูลจากแหล่ง ข่าวสะดวกและได้ข่าวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น รวมทั้งกระบวนการรวบรวม ข้อมูล และการสร้างนักข่าวพลเมือง (Citizen Journalist) ที่มา จากการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะมีส่วนช่วย ขุดคุ้ยและตรวจสอบข้อมูลต่างๆ องค์กรพัฒนาฝ่ายไอทีก็มีความ สำคัญจะช่วยทำให้วางแผนในการทำงานข่าวสะดวกและได้ข่าวที่ ลึกซึ้งยิ่งขึ้นในองค์กรข่าวจะต้องมีห้องสมุดข่าวซึ่งได้จัดทำฐาน ข้อมูลข่าวไว้

3) ด้านแหล่งข่าว พบว่า

ข้อมูลข่าวที่จะต้องใช้เอกสารจากส่วนราชการต่างๆ ซึ่งมีข้อมูลบางส่วนที่ทางราชการยังไม่ได้ดำเนินการนำเข้าระบบ ผู้เสียผลประโยชน์ในสังคมยังไม่มีพลังที่จะหาข้อมูลในส่วนนี้ แหล่งข่าวไม่กล้าที่จะให้ข้อมูลเพราะหากว่าให้ไปแล้วมีผลกระทบ ต่อตนเองและครอบครัวเดือดร้อน นักข่าวจะต้องใช้วิธีการ

มีปฏิสัมพันธ์กับแหล่งข่าวผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ใช้กระบวนการ รวบรวมข้อมูลจากการสร้างนักข่าวพลเมืองที่มาจากการมีส่วนร่วม ของประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สร้างความไว้วางใจให้ สังคม ทำหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา ผู้เสียผลประโยชน์ในสังคม ควรให้การสนับสนุนสังคมอาจจะช่วยเป็นหูเป็นตา นักข่าวควร สร้างความไว้วางใจแก่แหล่งข่าวของตนเอง สร้างความเชื่อมั่นให้ สังคมรับรู้ว่าจะสามารถปกป้องผู้ให้ข้อมูลได้

องค์กรข่าวจะต้องปกป้องผู้ให้ข้อมูลด้วยการปกปิด ที่มาของข่าวและผู้ให้ข้อมูล พร้อมทั้งสร้างความเชื่อมั่นให้สังคม รับรู้ว่าจะองค์กรข่าวสามารถปกป้องผู้ให้ข้อมูลได้ การประยุกต์ ใช้กระบวนการรวบรวมข้อมูล การสร้างนักข่าวพลเมืองจาก ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียในสังคม และการใช้วารสารศาสตร์เชิง ข้อมูลในงานข่าวเชิงสืบสวนสามารถช่วยจัดการฐานข้อมูล (Da-tabase Manager) แหล่งข่าวได้ครบถ้วน และยังช่วยทำให้ข้อมูล จากแหล่งข่าวถูกต้องชัดเจน กระบวนการสื่อสารในลักษณะนี้ของ นักข่าวและผู้รับสารทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์มาก ขึ้นในกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการนำเสนอ ข่าวสืบสวน

4) ด้านการป้องกันและแก้ไขการถูกฟ้องร้องดำเนินคดี พบว่า

ผู้ที่เป็บรรณาธิการจะต้องมีความรู้ทางด้านกฎหมาย นักข่าวควรแก้ไขด้วยทักษะ (Skill) ข่าวที่นำเสนอต้องรอบคอบ รอบด้าน เป็นเรื่องจริง ให้ความเป็นธรรมกับผู้เกี่ยวข้อง เปิด โอกาสให้ทุกฝ่ายได้ชี้แจง ประการสำคัญคือการทำตามหน้าที่โดย สุจริตจะเป็นเกราะคุ้มกันในทุกๆ ด้าน

องค์กรข่าวต้องมีฝ่ายกฎหมายจะต้องมีข้อมูลแจ้งให้กับ นักข่าวว่าการรายงานข่าวในลักษณะใดมีผลทำให้เกิดความเสี ยหายต่อองค์กรข่าวอาจมีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นมากมายตามมา ก่อนที่ จะนำเสนอข่าวจะต้องมีการตรวจสอบหลายๆ ครั้ง รวมทั้งหลาย ภาคส่วนควรร่วมกันจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานอิสระเพื่อช่วย เหลือนักข่าวประเภทนี้เมื่อมีการถูกฟ้องร้องในกรณีที่ทำงานข่าว เพื่อสาธารณะประโยชน์

5) ด้านให้มีความปลอดภัยในชีวิตของนักข่าวและแหล่ง ข่าว พบว่า

นักข่าวจะเข้าไปในที่ที่มีความเสี่ยงจะต้องลงบันทึก ประจำวันไว้กับสถานีตำรวจในพื้นที่นั้น เพื่อให้เป็นหลักฐานว่า

เข้าในพื้นที่เพื่อทำงาน ประการสำคัญการทำหน้าที่เพื่อประโยชน์สาธารณะโดยสุจริต ตรงไปตรงมา เปิดเผย ไม่มีผลประโยชน์ใดๆ แอบแฝง พร้อมทั้งจะให้ทุกฝ่ายชี้แจง ไม่ได้ทำเพื่อประโยชน์ของตัวเองหรือเอาเข้าเป็นเครื่องมือไปหาประโยชน์โดยมิชอบ เคร่งครัด จรรยาบรรณ อยู่ในกรอบจริยธรรม ศีลธรรมและไม่เรียกสินบน ก็จะเป็นเกราะคุ้มกันการที่จะถูกประทุษร้ายได้ การตีแผ่ความจริง การแสดงทัศนคติ การแสดงความจริงในสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ก็จะเป็นพลังสาธารณะที่จะทำให้เป็นเกราะคุ้มกันได้ และสิ่งที่สำคัญอีกประการคือนักข่าวประเภทนี้จะต้องมีคุณธรรม จริยธรรม จะต้องทำตนให้เป็นที่น่าเชื่อถือและจะต้องอยู่ในกรอบของการเป็นคนดี

องค์กรข่าวและหลายภาคส่วนควรร่วมกันตั้งองค์กรอิสระขึ้นมาช่วยเหลือเมื่อมีการถูกข่มขู่คุกคามเนื่องจากการทำหน้าที่ในงานข่าวเชิงสืบสวน

6) ด้านแรงกดดันจากภายนอกต่อนักข่าวและองค์กรข่าว พบว่า

นักข่าวควรอยู่ภายใต้สังกัดองค์กรข่าวที่เป็นองค์กรสาธารณะเช่นมูลนิธิจะลดแรงกดดันนอกจากภายนอกได้ซึ่งลักษณะของการทำข่าวเชิงสืบสวนมักเกิดจากแรงกดดันใจของหัวหน้าข่าว แรงกดดันใจของตัวนักข่าวที่จะทำข่าวที่เรียกว่าความเป็นนิรันดร์ของสื่อที่เชื่อว่ามีชีวิตชีวาและต้องการเปิดเผยความจริงในเรื่องต่างๆ ให้กับสาธารณชนรับรู้เมื่อมีเจตนาธรรมที่ดีก็จะได้รับสิ่งที่ดี

องค์กรข่าวที่มีต้นทุนต่ำเป็นองค์กรสาธารณะเป็นอีกรูปแบบหนึ่งขององค์กรข่าวที่ไม่มีแรงกดดัน รวมทั้งการเปิดพื้นที่ให้ทุกฝ่ายเข้ามาชี้แจงได้อย่างเต็มที่ และประการสำคัญหลายภาคส่วนควรรวมตัวกันเพื่อร่วมกันทำข่าวสืบสวนโดยนักก้าลังให้เป็นวาระสาธารณะเพื่อปกป้องประเทศซึ่งไม่ใช่ผลทางธุรกิจ

7) ด้านนโยบายของหน่วยงานองค์กรข่าว พบว่า

นักข่าวไม่ได้รับความร่วมมือในการนำเสนอข่าวจากองค์กรข่าวเท่าที่ควรจะเป็น การจ่ายค่าตอบแทนไม่เหมาะสม อุปกรณ์เครื่องใช้ในการทำงานไม่พร้อมและขาดทีมงานช่วยเหลือในกรณีที่มีเหตุจำเป็นหรือเหตุฉุกเฉิน ควรใช้การแสดงความจริงในสื่อสังคมออนไลน์ก็จะเป็นพลังสาธารณะ

องค์กรข่าวเชิงสืบสวนควรเป็นองค์กรสาธารณะประโยชน์ เพื่อลดแรงกดดันจากทุกด้าน องค์กรข่าวจะต้อง

สนับสนุนให้นักข่าวมีเวลาในการทำงานด้านนี้โดยเฉพาะ ให้โอกาส ให้เวลาอย่างเหมาะสม ในส่วนขององค์กรข่าวที่จ่ายค่าตอบแทนแก่พนักงานต่ำก็ต้องมีรางวัลและมีประกาศเกียรติยศให้เป็นการทดแทน และสิ่งที่สำคัญควรให้สังคมกระตุ้นเพื่อให้องค์กรข่าวเสียสละทำงานข่าวสืบสวนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะ พร้อมทั้งช่วยเหลือทางงบประมาณสนับสนุนงานด้านนี้ให้ทั่วถึง

8) ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณของนักข่าวและองค์กรข่าว พบว่า

นักข่าวจะต้องร่วมกันสร้างความเชื่อมั่นให้สังคมปกปิดผู้ให้ข้อมูล โดยจะต้องสร้างความไว้วางใจให้แก่แหล่งข่าว รวมทั้งนักข่าวจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างของการเป็นคนดี ตรงไปตรงมา อยู่ในสังคมแบบเป็นที่ยอมรับของประชาชน การนำเสนอข่าวควรเสนอแต่เรื่องจริง รอบคอบ รอบด้าน ทำหน้าที่โดยสุจริตเพื่อประโยชน์สาธารณะ การนำเสนอข่าวจะต้องไม่มีผลประโยชน์ใดๆ แอบแฝง ไม่เอาเข้าเป็นเครื่องมือไปหาประโยชน์โดยมิชอบ ต้องอยู่ในกรอบจริยธรรมไม่เรียกสินบน ที่สำคัญอย่างยิ่งจะต้องมีคุณธรรม จริยธรรมอยู่ในกรอบจรรยาบรรณ และให้เป็นปณธรรมกับผู้เกี่ยวข้องพร้อมที่จะให้ทุกฝ่ายชี้แจง

องค์กรข่าวจะต้องร่วมกันสร้างความเชื่อมั่นด้วยการปกปิดที่มาของข่าวและผู้ให้ข้อมูล โดยจะต้องสร้างความไว้วางใจให้แก่แหล่งข่าว รวมทั้งการให้โอกาสทุกฝ่ายชี้แจง ข่าวที่นำเสนอต้องรอบคอบ รอบด้าน เป็นเรื่องจริง และได้ให้เป็นปณธรรมกับผู้เกี่ยวข้อง การนำเสนอข่าวจะต้องไม่มีผลประโยชน์ใดๆ แอบแฝง

อภิปรายผล

ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขไปสู่การพัฒนากระบวนการสื่อข่าวเชิงสืบสวนด้านทักษะ ความรู้และประสบการณ์ของนักข่าว พบว่า นักข่าวจะต้องพัฒนานตนเองตลอดเวลา มีความถูกต้อง ความยุติธรรม มีกระบวนการเก็บข้อมูล การสังสมข้อมูลไว้เป็นของส่วนตัว ในปัจจุบันสามารถค้นคว้าจากอินเทอร์เน็ต เทคโนโลยีทำให้การสืบค้นหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตทำได้สะดวกขึ้นสามารถเรียนรู้และฝึกปฏิบัติได้ องค์กรข่าวจะต้องจัดสร้างห้องสมุดข่าวขององค์กรข่าวเพื่อให้นักข่าวมีความรู้โดยตรงพร้อมทั้งรอบรู้ในเรื่องต่างๆ ที่จะสามารถทำข่าวเชิงสืบสวน และจะต้องส่งเสริมนักข่าวเข้าอบรม

เพิ่มทักษะและความรู้ทางการใช้เทคโนโลยี ในเรื่องการถ่ายภาพ ความรู้ในด้านการทำข่าวเชิงลึก ด้านการใช้ภาษาอังกฤษ การใช้งานคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีสมัยใหม่ รวมทั้งการหาข้อมูลทางระบบอินเทอร์เน็ตให้มีความชำนาญ ให้เรียนรู้ในด้านต่างๆ นโยบายขององค์กรข่าวต้องการให้ทำข่าวในด้านนั้นๆ พร้อมทั้งส่งไปอบรมต่างประเทศซึ่งจะช่วยให้มีทักษะความสามารถมากยิ่งขึ้นด้วยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างนักข่าวสถาบันต่างๆ ในระดับชาติและระดับนานาชาติ เกิดขึ้น ประการสำคัญการเรียนรู้จากประสบการณ์และสอนนักข่าวให้ทำข่าวเชิงสืบสวนในขณะทำงานจึงเป็นการทำให้ได้ผลดีที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ สายศิริ ด่านวัฒนะ (2548) พบว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ ความยากของงานที่ต้องการทักษะความรู้และประสบการณ์สูง ปัญหาด้านจิตสำนึกอุดมการณ์และศักยภาพของนักข่าว ควรเริ่มที่ตัวนักวิชาชีพและผู้ประกอบการที่ต้องยึดมั่นในหน้าที่ของสื่อมวลชนร่วมกันโดยไม่แบ่งแยก กองบรรณาธิการต้องให้ความสำคัญเร่งสร้าง “มือข่าวเจาะ” รุ่นใหม่ และสร้างระบบจูงใจที่ดี ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติ จักรพิสุทธิ์ (2551) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการทำงานข่าวสืบสวนนั้นมีตั้งแต่เรื่องของตัวบุคคล ศักยภาพของนักข่าว วัฒนธรรมการทำงานแข่งขัน ระดับคุณภาพและความเอาใจใส่ต่อการทำงาน อุดมคติความมุ่งมั่นของนักข่าวเอง ซึ่งสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจในงานข่าวเชิงสืบสวน การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน การมีระบบฝึกฝนหล่อหลอม ตลอดจนจนปนิธาน ความเข้มแข็งขององค์กรในการเผชิญกับอำนาจคุกคาม สังคมจะต้องเรียนรู้ถึงสิทธิการสื่อสาร การรู้เท่าทันสื่อ การใช้ระบบสื่อสารสาธารณะเป็นส่วนหนึ่งในปฏิบัติการทางสังคมและสุดท้ายคือระบบสนับสนุนทั้งจากภายในและภายนอกระบบสื่อทั้งคนในวงการวิชาชีพและคนนอกวงการที่สนใจบทบาทของสื่อมวลชน ยอมรับถึงปัญหาและจุดอ่อนที่ทำให้สื่อไม่สามารถทำหน้าที่อย่างมีพลังได้ และตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องมีการผลักดันความร่วมมือจากภาคประชาสังคมและภายนอกสื่อรวมถึงการสร้างกลไกให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างเป็นจริง

ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขไปสู่การพัฒนากระบวนการสื่อข่าวเชิงสืบสวนด้านการแสวงหาข้อมูลข่าว พบว่า นักข่าวต้องมีความรู้ในเชิงระบบ ความรู้ในเชิงโครงสร้าง นักข่าวจะต้องสั่งสมหรือเก็บข้อมูลภายในเรื่องนั้นๆ มีคลังข้อมูลเป็น

ของตนเอง นักข่าวจะต้องมีประสบการณ์ มีการค้นหาข้อมูลในเชิงลึก โดยเฉพาะนักข่าวที่ขาดความรู้ ขาดทักษะและประสบการณ์ในการทำงานด้านนี้ การเสาะหาข้อมูลเอกสารบางส่วนที่มีอยู่กับหน่วยงานของรัฐ ซึ่งการหาข้อมูลข่าวสารปัจจุบันเปิดกว้างมากในการหาข้อมูลข่าวสารสามารถค้นคว้าจากวารสารศาสตร์เชิงข้อมูลระบบอินเทอร์เน็ต แอปพลิเคชันไลน์ เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ โดยในส่วนของกระบวนการรวบรวมข้อมูลสามารถใช้ได้ผลในยุคนี้ รวมทั้งเทคโนโลยีสมัยใหม่มีบทบาทอย่างยิ่งทำให้การค้นหาข้อมูลการนำข้อมูลมาเสริมเพิ่มเติมได้ เรื่องแหล่งข่าวเดิมนักข่าวใช้แหล่งข่าวบุคคลมากเกินไปทำให้เกิดปัญหาจึงจำเป็นต้องเอาแหล่งข่าวบุคคลเป็นต้นแหล่งแล้วตรวจสอบหลายๆ ครั้งขยายต่อยอดไปที่แหล่งข่าวที่เป็นแหล่งข่าวข้อมูล แหล่งข่าวเอกสารจะทำให้ได้ข้อมูลชัดเจนขึ้น นอกจากนี้การทำข่าวในปัจจุบันนักข่าวอาจจะต้องอาศัยโปรแกรมด้านการหลอมรวมสื่อที่ทำให้ข้อมูลข่าวนั้นนำเสนอได้อย่างน่าสนใจ องค์กรข่าวจะต้องทำงานในลักษณะที่มีการวางแผนที่ดี ทำศูนย์ข้อมูลหรือระบบฐานข้อมูลไว้อย่างเพียงพอ และสะดวกต่อการใช้ประโยชน์ เมื่อมีข้อมูลข่าวและรายชื่อแหล่งข่าวจะต้องพัฒนาระบบฐานข้อมูลระบบเกี่ยวกับการสนับสนุนในเรื่องต่างๆ ซึ่งในยุคของดิจิทัล การหาข้อมูลข่าวสารปัจจุบันเปิดกว้างโดยการใช้อินเทอร์เน็ต องค์กรพัฒนาฝ่ายสารสนเทศสามารถทำให้การหาข้อมูลจากแหล่งข่าวสะดวกและได้ข่าวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น รวมทั้งกระบวนการรวบรวมข้อมูล และการสร้างนักข่าวพลเมืองที่มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จะมีส่วนช่วยซุ้ดคุ้ยและตรวจสอบข้อมูลต่างๆ องค์กรพัฒนาฝ่ายไอทีก็มีความสำคัญจะช่วยทำให้วางแผนในการทำงานข่าวสะดวก และได้ข่าวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นในองค์กรข่าวจะต้องมีห้องสมุดข่าวซึ่งได้จัดทำฐานข้อมูลข่าวไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Stetka, Vaclav, and Henrik Örnebring. (2013) พบว่า การรายงานข่าวเชิงสืบสวนแหล่งข่าวออนไลน์ (news online sources) มีบทบาทสำคัญมากขึ้นในฐานะผู้จัดหาข้อมูลให้ใช้ในการรายงานข่าวเชิงสืบสวน สอดคล้องกับงานวิจัยของ มูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา (2558) พบว่า ส่วนใหญ่การนำเสนอผลงานสื่อเชิงสืบสวนยังไม่ถึงขั้นคลี่คลายปมหรือซุ้ดคุ้ยสืบค้นถึงต้นเหตุ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ฐาม เชื้อสถาปนศิริ (2562) ที่ได้อธิบายไว้ว่า “นักข่าวต้องมีทักษะในการสืบค้นหาข่าว การบันทึกภาพ การตัดต่อวิดีโอ การเขียนและเรียบเรียงและการตีพิมพ์เผยแพร่

เสนอโดยที่นักข่าวจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนให้สามารถทำงานโดยการลดจำนวนคนทำงานและขั้นตอนการทำงานให้สั้นและใช้ทรัพยากรที่น้อยที่สุดได้ การทำงานร่วมกันเป็นทีมยังคงเป็นสิ่งจำเป็นดังนั้นการทำงานร่วมกันผ่านเครือข่าย นอกจากนี้ นักข่าวยังต้องมีความเข้าใจประชาชนหรือแหล่งข่าว โดยเฉพาะการขอข้อมูลจากประชาชนซึ่งทำให้นักข่าวต้องมีทักษะในการสืบค้นทางลึกและกว้างมากขึ้นกว่าเดิมและจำเป็นต้องมีแหล่งข่าวที่เข้าถึงและรู้ลึกจริงมากกว่าเดิม นอกจากนี้การทำงานแบบมีส่วนร่วมการแบ่งปันข้อมูลระหว่างเพื่อนนักข่าวด้วยกันและระหว่างแหล่งข่าวกับตัวนักข่าวเอง”

ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขไปสู่การพัฒนากระบวนการสื่อข่าวเชิงสืบสวนด้านแหล่งข่าวพบว่า ข้อมูลข่าวที่จะต้องใช้ออกสารจากส่วนราชการต่างๆ ซึ่งมีข้อมูลบางส่วนที่ทางราชการยังไม่ได้ดำเนินการนำเข้าสู่ระบบ ผู้เสียผลประโยชน์ในสังคมยังไม่มีพลังที่จะหาข้อมูลในส่วนนี้ แหล่งข่าวไม่กล้าที่จะให้ข้อมูลเพราะหากว่าให้ไปแล้วมีผลกระทบต่อตนเองและครอบครัวเดือดร้อน นักข่าวจะต้องใช้วิธีการมีปฏิสัมพันธ์กับแหล่งข่าวผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ใช้กระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการสร้างนักข่าวพลเมืองที่มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สร้างความไว้วางใจให้สังคม ทำหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา ผู้เสียผลประโยชน์ในสังคมควรให้การสนับสนุนสังคมอาจจะช่วยเป็นหูเป็นตา นักข่าวควรสร้างความไว้วางใจแก่แหล่งข่าวของตนเอง สร้างความเชื่อมั่นให้สังคมรับรู้ว่าจะสามารถปกป้องผู้ให้ข้อมูลได้ องค์กรข่าวจะต้องปกป้องผู้ให้ข้อมูลด้วยการปกปิดที่มาของข่าวและผู้ให้ข้อมูล พร้อมทั้งสร้างความเชื่อมั่นให้สังคมรับรู้ว่าจะองค์กรข่าวสามารถปกป้องผู้ให้ข้อมูลได้ การประยุกต์ใช้กระบวนการรวบรวมข้อมูล การสร้างนักข่าวพลเมืองจากประชาชนผู้มีส่วนได้เสียในสังคม และการใช้วารสารศาสตร์เชิงข้อมูลในงานข่าวเชิงสืบสวนสามารถช่วยจัดการฐานข้อมูลแหล่งข่าวได้ครบถ้วน และยังช่วยทำให้ข้อมูลจากแหล่งข่าวถูกต้องชัดเจน กระบวนการสื่อสารในลักษณะนี้ของนักข่าวและผู้รับสารทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์มากขึ้นในกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการนำเสนอข่าวสืบสวน สอดคล้องกับแนวคิด ของ เสนาะ สุขเจริญ (2549) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า “เว็บไซต์ (Website) ที่ใช้ในการสืบค้นพื้นฐานคือ www.google.co.th เหมาะสำหรับการสืบค้นข้อมูลทั่วไปและ

เป็นประตูบานใหญ่ไปสู่การสืบค้นข้อมูลอย่างอื่นที่ต้องการรายละเอียดมากกว่านั้น การสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต จะได้ประโยชน์อย่างมหาศาลในการทำข่าวเชิงสืบสวน” ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ธารม เชื้อสถาปนศิริ (2562) ที่ได้อธิบายไว้ว่า “นักข่าวต้องมีทักษะในการสืบค้นหาข่าว การบันทึกภาพ การตัดต่อวิดีโอ การเขียนและเรียบเรียงและการตีพิมพ์เผยแพร่นำเสนอ โดยที่นักข่าวจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนให้สามารถทำงานโดยการลดจำนวนคนทำงานและขั้นตอนการทำงานให้สั้นและใช้ทรัพยากรที่น้อยที่สุดได้ การทำงานร่วมกันเป็นทีมยังคงเป็นสิ่งจำเป็นดังนั้นการทำงานร่วมกันผ่านเครือข่าย นอกจากนี้ นักข่าวยังต้องมีความเข้าใจประชาชนหรือแหล่งข่าว โดยเฉพาะการขอข้อมูลจากประชาชนซึ่งทำให้นักข่าวต้องมีทักษะในการสืบค้นทางลึกและกว้างมากขึ้นกว่าเดิมและจำเป็นต้องมีแหล่งข่าวที่เข้าถึงและรู้ลึกจริงมากกว่าเดิม นอกจากนี้การทำงานแบบมีส่วนร่วมการแบ่งปันข้อมูลระหว่างเพื่อนนักข่าวด้วยกันและระหว่างแหล่งข่าวกับตัวนักข่าวเอง” ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สมหมาย ปาริฉัตต์ (2537) ได้อธิบายไว้ว่า “เนื่องจากข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนเป็นการปฏิบัติงานข่าวโดยลงลึกไปถึงขั้นตอน การเข้าข้อเท็จจริงของเรื่องหรือเหตุการณ์นั้นโดยตรงคือการเข้าไปถึงแหล่งข่าวแรก (First Source) อันเป็นต้นตอของเหตุการณ์ ไม่ใช่เพียงแค่สอบถาม สัมภาษณ์บุคคลอื่นซึ่งไม่เกี่ยวข้องโดยตรงอย่างผิวเผินเท่านั้น แหล่งข่าวประเภทหลังนี้เราเรียกกันว่า แหล่งข่าวที่สอง (Second Source) หรือแหล่งข่าวที่สาม (Third Source) การได้ข้อมูลจากแหล่งข่าวประเภทหลังย่อมทำให้ได้รับข้อเท็จจริงในเรื่องนั้นไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ล่อแหลมต่อการเบี่ยงเบนประเด็นและการบิดเบือนข้อเท็จจริงต่างๆ อีกด้วยจะเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม”

ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขไปสู่การพัฒนากระบวนการสื่อข่าวเชิงสืบสวนด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณของนักข่าวและองค์กรข่าว พบว่า นักข่าวจะต้องร่วมกันสร้างความเชื่อมั่นให้สังคมปกปิดผู้ให้ข้อมูล โดยจะต้องสร้างความไว้วางใจให้แก่แหล่งข่าว รวมทั้งนักข่าวจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างของการเป็นคนดี ตรงไปตรงมา อยู่ในสังคมแบบเป็นที่ยอมรับของประชาชน การนำเสนอข่าวควรเสนอแต่เรื่องจริงรอบคอบ รอบด้าน ทำหน้าที่โดยสุจริตเพื่อประโยชน์สาธารณะ การนำเสนอข่าวจะต้องไม่มีผลประโยชน์ใดๆ แอบแฝง ไม่เอาข่าว

เป็นเครื่องมือไปหาประโยชน์โดยมิชอบ ต้องอยู่ในกรอบจริยธรรม ไม่เรียกสินบน ที่สำคัญอย่างยิ่งจะต้องมีคุณธรรม จริยธรรม อยู่ในกรอบจรรยาบรรณ และให้ความเป็นธรรมกับผู้เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งจะให้ทุกฝ่ายชี้แจง องค์กรข่าวจะต้องร่วมกันสร้างความเชื่อมั่นด้วยการปกปิดที่มาของข่าวและผู้ให้ข้อมูล โดยจะต้องสร้างความไว้วางใจให้แก่แหล่งข่าว รวมทั้งการให้โอกาสทุกฝ่ายชี้แจง ข่าวที่นำเสนอต้องรอบคอบ รอบด้าน เป็นเรื่องจริง และได้ให้ความเป็นธรรมกับผู้เกี่ยวข้อง การนำเสนอข่าวจะต้องไม่มีผลประโยชน์ใดๆ แอบแฝง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติ จักรพิสุทธิ์ (2551) พบว่า ปัญหาของการสื่อข่าวเชิงสืบสวนนั้นมีตั้งแต่เรื่องของตัวบุคคล ศักยภาพของนักข่าว วัฒนธรรมการทำงานแข่งขัน ระดับคุณภาพและความเอาใจใส่ต่อการทำงาน อุดมคติความมุ่งมั่นของนักข่าวเอง ซึ่งสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจในงานข่าวเชิงสืบสวน และแยกไม่ออกจากความสำคัญของนโยบายกองบรรณาธิการ การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน การมีระบบฝึกฝนหล่อหลอม ตลอดจนปณิธานความเข้มแข็งขององค์กร หนังสือพิมพ์ ในการเผชิญกับอำนาจคุกคามและความสามารถในการต่อรองกับธุรกิจการตลาด และสอดคล้องกับแนวคิดของ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ (2561) ซึ่งมีสาระสำคัญคือ ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต้องตรวจสอบและไม่แต่งเติมเนื้อหาข่าวเกินจากข้อเท็จจริง ไม่พาดหัวข่าวและความน่าเชื่อถือจากข้อเท็จจริง นำเสนอข่าวภาพข่าว ความเห็น และเนื้อหาทั่วไปด้วยความบริสุทธิ์ใจโดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ เนื้อหาทั่วไปตระหนักถึงความสำคัญต่อสาธารณะ ต้องแสดงความพยายามในการให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย เปิดโอกาสให้ฝ่ายที่ถูกกล่าวหาแสดงข้อเท็จจริงเมื่อข่าวที่นำเสนอมีการพาดพิงอันอาจเกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือองค์กร ต้องให้ความเที่ยงธรรมไม่เสนอข่าวโดยเลื่อนลอยปราศจากแหล่งที่มา พึงระบุชื่อบุคคลที่ให้สัมภาษณ์หรือให้ข่าวอย่างเปิดเผย เว้นแต่จะมีเหตุอันควรปกปิดเพื่อสวัสดิภาพและความปลอดภัยของแหล่งข่าวและต้องเป็นประโยชน์ต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของสาธารณชน ต้องปกปิดชื่อและฐานะของบุคคลที่ให้ข่าวไว้เป็นความลับเมื่อได้ให้คำมั่นแก่แหล่งข่าวนั้นไว้และต้องปกปิดนามปากกาหรือนามแฝงไว้เป็นความลับ ต้องไม่สอดแทรกความคิดเห็นลงในข่าว ต้องไม่วาดอ้างตำแหน่งหน้าที่เพื่อเรียกร้องสิทธิหรือผลประโยชน์ใดๆ ที่ไม่ชอบธรรม ต้องละเว้นการรับอามิสสินจ้างอันมีค่าหรือผลประโยชน์ใดๆ

ประโยชน์ใดๆ พึงใช้วิธีที่สุภาพและซื่อสัตย์ในการได้มาซึ่งข่าวสาร พึงระมัดระวังที่จะไม่เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ประกาศโฆษณาที่น่าจะเป็นภัยแก่สังคมหรือสาธารณะและหลีกเลี่ยงการเผยแพร่ประกาศโฆษณาที่มีเหตุให้น่าเชื่อว่าเจ้าของประกาศโฆษณานั้นเจตนาจะทำให้ผู้อ่านหลงเชื่อในสิ่งที่มุ่งขาย และยิ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย (2561) ได้กำหนดหลักปฏิบัติทางจริยธรรมของนักวารสารศาสตร์หรือนักข่าวไว้คือ จะต้องส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของการเสนอข่าวและความคิดเห็นโดยให้ประชาชนได้ทราบข่าวเฉพาะที่เป็นจริง การเสนอข่าวสารใดๆ ออกพิมพ์โฆษณาเผยแพร่ถ้าปรากฏว่าไม่ตรงต่อความเป็นจริงต้องรีบจัดการแก้ไขให้ถูกต้องโดยเร็ว ในการได้มาซึ่ง ข่าว ภาพ หรือข้อมูลอื่นใดมาเป็นของตนต้องใช้วิธีการที่สุภาพและซื่อสัตย์เท่านั้น จะต้องเคารพในความไว้วางใจของผู้ให้ข่าวและรักษาไว้ซึ่งความลับของแหล่งข่าว ควรปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยมุ่งหวังต่อสาธารณประโยชน์ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวหรือหมู่คณะโดยไม่ชอบธรรมและไม่กระทำการอันเป็นการบั่นทอนเกียรติคุณของวิชาชีพหรือความสามัคคีของเพื่อนร่วมวิชาชีพ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1) จัดทำคู่มือเกี่ยวกับกระบวนการสื่อข่าวเชิงสืบสวนที่ได้พัฒนาแล้วให้นักข่าวทั่วไปหรือผู้ที่สนใจนำไปใช้เป็นรูปแบบในการสื่อข่าวเชิงสืบสวน โดยมีเนื้อหาพอสรุปได้ดังนี้

การพัฒนากระบวนการสื่อข่าวเชิงสืบสวนมีประเด็นสำคัญที่น่าสนใจสามารถนำไปใช้ประโยชน์ตั้งแต่ ด้านทักษะความรู้และประสบการณ์ของนักข่าว องค์กรข่าวจะต้องจัดสร้างห้องสมุดข่าวขององค์กรข่าวเพื่อให้นักข่าวมีความรู้ (Knowledge) โดยตรง พร้อมทั้งรอบรู้ในเรื่องต่างๆ ที่จะสามารถสื่อข่าวเชิงสืบสวน และจะต้องส่งเสริมให้นักข่าวเข้าอบรมเพิ่มทักษะความรู้การใช้งานด้านเทคโนโลยีต่างๆ ความรู้ในการทำข่าวเชิงลึก การใช้ภาษาอังกฤษ การใช้งานคอมพิวเตอร์ การใช้อินเทอร์เน็ต และการหาข้อมูลทางระบบอินเทอร์เน็ตให้มีความชำนาญ รวมทั้งการอบรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างนักข่าวสถาบันต่างๆ ในระดับนานาชาติ และประการสำคัญคือการเรียนรู้จากประสบการณ์ ให้นักข่าวเรียนรู้ข่าวเชิงสืบสวนในขณะทำงาน ซึ่งนักข่าวจะต้องพัฒนาตนเอง มีกระบวนการเก็บข้อมูล สังเกตข้อมูล

โดยสามารถค้นคว้าได้จากอินเทอร์เน็ต นักข่าวจะต้องใช้วิธีการมีปฏิสัมพันธ์กับแหล่งข่าว สร้างแหล่งข่าวจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในสังคม สร้างความไว้วางใจว่าสามารถปกป้องผู้ให้ข้อมูลได้ นักข่าวจะต้องมีความรู้ในเชิงระบบ ความรู้ในเชิงโครงสร้าง มีคลังข้อมูลเป็นของตนเอง องค์กรข่าวจะต้องทำระบบฐานข้อมูล มีฝ่ายกฎหมาย บรรณาธิการจะต้องมีความรู้ทางด้านกฎหมาย ข่าวที่น่าเสนอต้องรอบคอบ รอบด้าน เป็นเรื่องจริงและให้ความเป็นธรรม ให้โอกาสทุกฝ่ายได้ชี้แจง ก่อนที่จะนำเสนอข่าวจะต้องมีการตรวจสอบหลายๆ ครั้ง ประการสุดท้ายการเป็นองค์กรข่าวที่เป็นองค์กรสาธารณะเป็นอีกรูปแบบหนึ่งขององค์กรข่าวที่สามารถทำงานได้อย่างอิสระ

2) นำผลสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้ จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้แก่นักข่าวทั่วไป และผู้ที่สนใจในกระบวนการสื่อข่าวเชิงสืบสวน โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการสื่อข่าวเชิงสืบสวนที่ได้ในงานวิจัยนี้มีองค์ความรู้ที่น่าสนใจคือ นักข่าว บรรณาธิการและองค์กรข่าวจะ

ต้องปรับตัวให้ทันยุคดิจิทัลที่จะต้องใช้อุปกรณ์ออนไลน์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3) นำข้อมูลองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้ จัดทำหลักสูตรกระบวนการสื่อข่าวเชิงสืบสวนรูปแบบใหม่ที่ค้นพบนี้ บรรจุการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการศึกษาเพื่อแสวงหาองค์ความรู้ในทางวารสารศาสตร์ซึ่งเน้นเฉพาะด้านกระบวนการสื่อข่าวเชิงสืบสวน เพื่อให้ความรู้ดังกล่าวสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรศึกษาต่อยอดด้วยการนำรูปแบบที่ค้นพบนี้ ไปใช้ในการศึกษาวิจัยทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณในเรื่องที่เกี่ยวข้องต่อไป เช่น ควรมีการดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองกับกระบวนการสื่อข่าวเชิงสืบสวน และเรื่องการประยุกต์ใช้สื่อใหม่กับกระบวนการสื่อข่าวเชิงสืบสวน

บรรณานุกรม

- หัตถชัยนต์ วาหารักษ์. (2554). *เทคนิคการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม*. กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต). คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นรินทร์ นำเจริญ. (2549). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการรายงานข่าว*. กรุงเทพฯ: สามลดา.
- มาลี บุญศิริพันธ์. (2555). *การรายงานข่าวเชิงสืบสวนและตีความ*. เอกสารการสอนชุดวิชาการข่าวชั้นสูงและการบรรณาธิการ. นนทบุรี: คณะนิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2556). *วารสารศาสตร์เบื้องต้น: ปรัชญาและแนวคิด*. (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มนตรี จุ้ยม่วงศรี. (2558). *พัฒนาการข่าวยอดเยี่ยมรางวัลมูลนิธิอิศรา อมันตกุล กับกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน*. กรุงเทพมหานคร.(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต). คณะนิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- มูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา. (2558). *สื่อเชิงสืบสวนในทีวีดิจิทัลช่องข่าวสารและสาระ*. สำนักงานส่งเสริมการแข่งขันและกำกับดูแลกักเอง(สส.)สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ(กสทช.).
- สมหมาย ปาริจฉัตต์. (2537). *ข่าวเจาะ-เจาะข่าว*. (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- _____. (2537). *คู่มือการรายงานข่าวเชิงสืบสวน*. (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพฯ: บริษัท ที.พี.พี. จำกัด.
- เสนาะ สุขเจริญ. (2549). *ข่าวสืบสวน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ openbooks.
- สายศิริ ด้านวัฒนะ. (2548). *การรายงานข่าวเชิงสืบสวนของหนังสือพิมพ์ไทย*. นนทบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต). คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- สุชาดา จักรพิสุทธิ์. (2551). *แนวทางการทำให้เกิดการเสนอข่าวเชิงสืบสวนในสื่อหนังสือพิมพ์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุภาวศ์ จันทวานิช. (2552). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่9). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Feldstein, Mark., (2006). A muckraking model investigative reporting cycles in American history. *The Harvard International Journal of Press/Politics* 11.2: p. 105-120.
- Stetka, Vaclav, and Henrik Örnebring, (2013). Investigative Journalism in Central and Eastern Europe Autonomy, Business Models, and Democratic Roles. *The International Journal of Press/Politics* 18.4: p. 413-435.
- ธาม เชื้อสถาปนศิริ. (1 กันยายน 2562). *USER-GENERATED CONTENT: ยุคสื่อของผู้ใช้*. สืบค้นจาก <https://positioningmag.com/58244>.
- สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. (27 ตุลาคม 2561). *หลักปฏิบัติทางจริยธรรมของนักวารสารศาสตร์*. สืบค้นจาก <http://www.tja.or.th/>.
- สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ. (4 พฤศจิกายน 2561). *ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์*. สืบค้นจาก <http://www.presscouncil.or.th>.